

Jolo

Först och främst: tusen tack för detta mycket hedrande pris. Jag känner mig rent socialt och kulturellt sett kraftigt uppgraderad och många förment lite finare människor som inte brukat invitera mig till sina middagsbord har plötsligt börjat göra det.

Jag har fått hur många – ofta en smula förvånade – gratulationer som helst. Och ett antal jämnåriga kolleger har alldeles öppet tillstått en viss avundsjuka. Kan det bli bättre?

Jolo var det.

Det här ska inte handla så mycket om honom och hans gärning som om mig och min. Eller hur jag nu ska kalla den.

Detta upplägg är inget jag själv bestämt även om det kan tyckas så, jag har uppmanats att tala om mig och min yrkesbana.

Fast något lite måste jag väl ändå kunna säga om Jolo. Om mig och Jolo. Ikonen – som det heter numera – Jan Olof Olsson.

Han var en lysande skribentstjärna, som ni alla vet, och det av den digniteten att precis alla visste vem han var och jag gjorde det redan som 5-åring. Det berodde på att min två år äldre bror då hade en lekkamrat som hette Tom Olsson och som bodde i grannskapet. Omkring denne Tom, som jag aldrig fick vara med och leka med, stod ett särskilt märkvärdighetsskimmer och detta skimmer grundade sig i det faktum att han var brorson till - just det- Jolo, den store Jolo.

Vilka skribenters brorsöner skulle kunna göra samma intryck på en 5-åring idag, tro? Det vore väl Leif GW Perssons möjligtvis, om han nu har någon brorson.

Nå, Jolo själv då? Läste jag hans böcker med tiden? Jag vet att jag som fortfarande liten såg både Onkel Sams stuga och Drottningens England därhemma och själv läste jag med tiden 1914 och Okänd soldat – eller var det min bror som läste dem? Jag läste i alla fall De tre från Haparanda och Slipsen i Krakow, har jag för mig, och givetvis såg jag ”Någonstans i Sverige”, som, sa någon här-omdagen, är den mest nedladdade tv-serien från SvT-s arkiv.

I juni år 1973 började jag på Expressen, som även då låg granne med Dagens Nyheter, men Jolo själv hann jag ändå aldrig träffa. Hade han fått leva lite längre hade det nog varit oundvikligt. Men nu avled han på tok för ung, redan i maj 1974. Knappt ett år jobbade vi således parallellt i Marieberg, även om han förmodligen hade fria tider och kunde komma och gå lite som han ville. En gång fick jag i alla fall en glimt av honom bakifrån och förstås klädd i tweed på väg in genom DN:s entré mot hissarna. Det var allt, men uppenbarligen var det oförglömligt.

Jag har aldrig någonsin varit förmäten nog att fundera över om en fixstjärna som Jolo kan ha haft ett enda dugg gemensamt rent skrivarmässigt med mig, i alla fall har jag inte tänkt tanke förrän precis nu, i och med mitt fina pris. Vad jag då kommit fram till är att ett visst, mycket marginellt släktskap kan spåras och det är att han skrev kåserier i DN, inte krönikor, och att det jag genom alla åren skrivit i Expressen, det är i första hand kåserier, inte krönikor, även om de nu kallas så.

Vad är då en krönika och vad är ett kåseri?

För några månader sedan fick jag vara med hos Kalle Lind i hans radiopodd Snedtänkt och ämnet vi skulle tala om var just kåserier. Och han började med att fråga mig hur jag ställde mig till att bli kallad kåsör, för jag var ju just en sådan. Jag slingrade mig lite, svarade väl något undvikande för ordet kåseri har med decennierna fått en något ofräsch klang tycker jag.

Om man googlar ordet kåseri, sa Kalle Lind till mig, då finns jag listad där tillsammans med sjutton andra namngivna personer, tillsammans blir vi smickrande nog aderton. Något som i och för sig inte känns särskilt smickrande i just detta nu.

Men så här beskrivs där, ordagrant, vad ett kåseri är:

”Ett kåseri är en underhållande kortare text i tidning eller tidskrift. Termen kommer från franskans causer, samtala.

Kåseri är avsett att ibland framföras muntligen och skall därför vara talspråkigt. Det kan innehålla högt som lågt, överdrifter som underdrifter. Själva poängen är att stora, allvarliga ämnen kan avhandlas i en sorglös ton. De finns ofta i dagstidningar.

Ett kåseri skrivs huvudsakligen i humoristisk, lättsam ton. Att tänka alltför djupa tankar om ett kåseri är inte nödvändigt.

Det kan vara lite överdrivet, roligt, smidigt och kan förstås vara underhållande vilket det ska vara. Språket bör vara lättsamt och enkelt. Ska man använda talspråk, svordomar och slanguttryck ska inte detta användas hur som helst. Kåseriet ska belysa skribentens resonemang ifrån egna erfarenheter. Om det till exempel är underhållande eller överraskande så är det positivt.”

Hävdar alltså Google och det där var allt annat välformulerat, tycker jag, mycket hackigt och med många upprepningar, men själva andemeningen är nog i stort sett korrekt. Ett kåseri är en sorts bagatell som inte behöver vara alldeles bagatellartad. Understundom inte bagatellartad alls, kan jag få för mig att tycka. Ett kåseri ska absolut vara underhållande, gärna med skärpa, och det ska vara skrivet på ett klart och tydligt och lättflytande sätt. Det kan handla om något aktuellt i största allmänhet och /eller om något aktuellt i skribentens egen tillvaro. Det är inte fel om läsaren känner igen sig och sitt i det som avhandlas även om detta rent litterärt sett inte brukar ge några som helst pluspoäng.

På Google finns alltså aderton personer uppräknade som exempel på representanter för kåsörskrået. Dessa äro, i bokstavsordning:

Barbro Alving, Kärigen mot strömmen, Bang

Olle Carle, Cello

Åke Cato

Torsten Ehrenmark

Mollie Faustman

Gunnar Friberg

Cecilia Hagen

Hadar Hessel, Gustafsson med Muntascherna

Erik Lundegård, Eld
Gunnar Ohrlander, Doktor Gormander
Gits Olsson
Jan Olof Olsson, Jolo
Lennart Nyblom, Red Top
Mads Rydman
Kjell Swanberg
Ingemar Unge
Carl Zetterström, Carl Z
Erik Zetterström, Kar de Mumma
Marianne Zetterström, Viola

Hur man kommit fram till just detta gäng anar jag inte, men det känns ärofyllt att räknas dit. Några vet jag inget om alls, Mollie Faustman låter för mig som en gammal skådis, Gunnar Friberg säger mig inget så här på rak arm, Mats Rydman har jag en vag aning om hur han såg ut och om Gunnar Ohrlander vet jag bara att han tidigt gifte sig med en av mina klasskamrater i ettan i folkskolan. Hon var den enda, vid sidan av mig, som redan då fick sänt betyg i ordning.

Men resten av personerna på listan har jag haft en viss kontakt med, oftast mer påtaglig än bara som en skymt av en rygg på väg in i en hiss.

Bang till exempel, hon fanns på Veckojournalen när jag jobbade där. Hon satt inte på redaktionen, hon kom insvepande en gång i veckan med baskern på sned och ett manus i nypan.

Hon var mycket hygglig mot oss yngre, tog oss under sina vingar. En gång fick jag ta emot en ilsken insändare och den skulle besvaras i tidningen. Jag blev vettskrämd och trodde att livet, i varje fall yrkeslivet, var slut. Då bjöd Bang hem mig till Karlavägen där jag placerades i en fåtölj och serverades en whisky av Viran. Medan jag sippade på den knattrade Bang raskt och resolut ihop ett lysande insändarsvar. Det publicerades sedermera med mitt namn under. Med tiden har man förstås tvingats bli betydligt mer luttrad vad ilskna påhopp anbelangar. Särskilt de här senaste nättrollsåren.

Beträffande de övriga på denna kåsörlista så fanns Cello på Expressen när jag började där. Man kunde skymta honom när han anlände sena kvällar för att sen sätta sig helt ensam på sitt rum att lyssna på nyheterna och läsa tidningar och vända och vrid på orden. Han var i mina unga ögon en mycket vänlig och föga iögonfallande man.

Torsten Ehrenmark, jodå, honom har jag ätit lunch med i London. Han var oerhört populär. När jag genomgick testet för att komma in på Journalisthögskolan, då bad man mig namnge de journalister jag brukade läsa. Jag kände inte till någon enda av mig själv, men hade fått tipset att säga Torsten Ehrenmark. Vilket jag gjorde och möjligen därmed antogs till utbildningen. Jag är glad att jag inte fick några följdfrågor på namnet.

Jag fortsätter min genomgång av kåsörerna på Googlelistan, jag kan inte låta bli.

Hadar Hessel, honom minns väl knappt någon numera. Men jag gör det. Han hade signaturen Gustafsson med muntascherna, trots att han var helt slätrakad. Vi möttes hemma hos mig ett flertal gånger. Jag var då gift med Ingemar Unge, en annan av kåsörerna på Googles gåtfulla lista, en annan Jolopristagare dessutom. Han var på den tiden ansvarig för Namn och Nytt-uppslaget i DN. Och bjöd gärna hem dem som publicerade sig där till oss.

Hadar Hessel var då i 90-årsåldern och urtypen för en gentleman, oerhört angenäm och extremt välklädd. Men jag tror aldrig att jag läste vad han skrev.

Desto oftare läste vi alla Red Top, även han hörde till middagsgästerna. Han citerades oavbrutet av alla människor i alla kretsar och han slutade skriva alldeles för tidigt.

Kar de Mumma höll på desto längre. Honom intervjuade jag både för Veckojournalen invid trafikljusen i hörnet Valhallavägen/Sturegatan. Och för Expressen på Utö.

Carl Z, hans son, intervjuade jag bara för Veckojournalen. Det var när han skrivit sin första revy. Han ringde efteråt och bjöd mig till premiären och jag fick vissa förhoppningar, minns jag. Dagen därpå läste jag i tidningen att han var tillsammans med sin primadonna, med Birgitta Andersson. Det var då jag förstod att de flesta som var särskilt vänliga mot oss journalister inte var det för att de var förtjusta i oss personligen utan för att de vill ha lite pr.

Viola, Carl Z-s sköna och naturlyriska moder, brukade jag möta på den årliga journalistochförfattarträffen på Manilla.

Har jag fått med alla nu? Inte riktigt.

Eld, Erik Lundegård, han var aldrig hemma hos oss vad jag minns. Men under mina Veckojournalen-år fick jag i uppdrag att intervjua alla de kända morgontidningssignaturerna vilket bland annat medförde att jag åkte ut till hans trevliga villa vid vattnet i Norrviken och sen satt vi där länge och småpratade, eller om det var kåserade vi gjorde.

Gits Olsson får jag inte glömma. Vi bildade lag i en tv-frågesport någon gång i forntiden. Jag hade aldrig träffat honom dessförinnan och var fylld av beundrande bävan. Så till den grad att jag inte vågade trycka på svarsknappen även om jag kunde en fråga, jag väntade respektfullt på att han skulle göra det vilket han inte gjorde.

Kjell Swanberg, till sist, honom kände jag mycket väl. Och honom saknar jag, både i spalterna och livet.

Nog nu om kåsörslistan.

Det heter alltså att man skriver krönikor numera. Alla skriver krönikor med stora bilder av sig själva till. I de flesta fall rör det sig om allvarliga ställningstaganden i viktiga aktuella frågor. I mitt fall kan det råka vara så ibland, men främst är jag ute för att roa, mig själv och läsarna. Jag får nog gå med på att kallas kåsör i det jag ännu producerar varje torsdag i Expressen. Även om det låter irriterande harmlöst.

Allt detta apropå att Jolo även ansågs skriva sådana. Men vi har skrivit annat också, både han och jag utöver en och annan bok. Jag främst personintervjuer, sådana har jag inget minne av att han ägnade sig åt.

Men nu var det alltså min gärning jag skulle tala om, det står så i kallelsen. Min gärning. Det låter något, det. Mitt skrivande. Mitt yrkesliv. Jag gör ett försök att raskt beta av det och hoppas att ni inte alla omedelbart somnar in.

Alltså: hur hamnade jag alls i skivrarbranschen och vad har jag haft för mig där under alla dessa år, under faktiskt cirka fem decennier?

Det började med att jag gick på Handels och gravt vantrivdes med studierna. En nära vän pluggade samtidigt juridik och vantrivdes han också. Det finns något som heter journalisthögskolan, berättade han för mig, det tar två år, sen har man sin examen. Dit borde man söka sig istället. Sagt och gjort.

I mellantiden, den mellan Handels och JH, petades jag in på Veckojournalen. Min styvmor var kusin med Buster von Platens hustru. Så gick det till.

Jag ägnade mig ett par månader åt att liksom bära Kid Severins släp på olika tillställningar. Och sen skrev jag bildtexter på exakta mått. Och fick ett löfte om fast anställning efter min examen.

Jag började på JH 1968 av alla år. Jag har många gånger skrivit om hur jag gömde min Hermèssjal och att jag låg hemma på gräsmattan och solade när alla andra ägnade sig åt att göra revolution.

Tredje terminen på JH var praktiktermin och jag praktiserade på den tidens ungdomstidning, på Bildis, Bildjournalen. Det var hur kul som helst. Vi satt i strumplästen på golvet och hade stormöten. Jag skickades ner i tunnelbanan att ställa mitt livs första intervjufrågor, jag fick fråga jämnåriga om de ville ha samlagsrum i skolan. Sen dess har jag vågat fråga i stort sett vem som helst i stort sett vad som helst.

Jag har gjort lite andra intervjuer också på Bildis, exempelvis med Svenne och Lotta, Bo Widerberg och Honken Holmqvist.

När jag varit ett par månader på tidningen beslöts att den skulle bli mer 68-tillvänt politisk. Upplagan stötdök bums och efter tre månader ungefär fick den läggas ner.

Dags för VJ igen och Kid och alla de andra. Chefredaktören hette Börge Bengtsson och kunde vara en smula skrämmande ibland. Men det gick bra där. Även om Magdalena Ribbing, som lämnade den lite fisförnäma veckotidningen för DN, inte förstod vem som nu skulle kunna skriva de längre artiklarna om Audrey Hepburn och drottning Anna Maria av Grekland och dylika storheter.

Så blev det 1973 och dags att byta tidning. Man kunde faktiskt inte jobba inom den kolorerade veckopressen längre med värdigheten i behåll. Dagspress var det enda rätt.

Det blev Expressen för mig. Först ett halvår på natten. Den tiden ägnade jag mer åt att sticka en tröja åt mina blivande barns far än åt seriöst arbete. Jag har för mig att den var grön och blev för stor, tröjan.

Efter den nattliga ekluten förflyttades jag tack och lov till dagen. Per Wrigstad basade för hela tidningen då. Han svävade helt ouppnåelig någonstans uppe bland molnen.

Jag hamnade på nöjesavdelningen, på Bekantas Bekanta, med Björn Vinberg som mildsint chef.

Det var på Bekantas jag började få skriva mina spalter eller om det nu var kåserier. Året var 1975. Och på den vägen är det.

När mina barn föddes, 1977 och 1979, handlade det jag skrev i just spalterna mycket om dem, jag var tvungen att förena nytta med nöje för att livet alls skulle gå ihop och det uppskattades av jämnaåriga mödrar och de blev till böcker, barnen. Några skvättar ur ett vällingfläckt liv hette den första, Inte bara barnsligheter hette nästa. De kom ut på det då existerande DN-förlaget.

Nu hade Bo Strömstedt tagit över tidningen och vi hade ett gott och trevligt samarbete under alla år.

Jag skrev och jag skrev och jag skrev. I kåserierna upphörde jag att berätta om barnen när min son kom hem och hade blivit retad av sina kamrater för att de läst att han alltid glömde sina pinaler på bussen. När jag inte nämnt dem under flera månader klagade de. Numera är det mitt lilla barnbarn jag då och då utnyttjar. Hon är sex år nu. Smart får jag väl ge mig.

Nå, åren har bara forsat förbi. Före millennieskiftet fick jag vara lyxkorre i London, det vill säga jag gjorde de angenäma jobben medan en kollega fick slita dag och natt med det rena nyhetsmaterialet. Och eftersom jag inte flyger kunde jag inte skickas i väg på hastiga viktiga uppdrag. Jag rörde mig långsamt runt i England och Skottland och kanske lite Irland och Wales också, jag var inte hemma på nästan två år, men mina barn var desto oftare på besök.

Väl tillbaka i Sverige blev det ett par böcker till, om systrarna Mitford, om Diana, om Kulla-Gulla. Och nu är det fem år sen jag gick i pension, är det möjligt?

Tiderna har verkligen förändrats på alla vis, inte minst läsarkontakterna. När jag en gång skrev att brunrättorna börjat sticka upp sina fula nosar och på kåsörsviis la till att de likt vanliga rätter borde förgiftas, blev det ett jäkla liv, det fortsätter än i dag.

Och när jag tyckte, på samma slängiga kåsörsviis, att de fotbollshuliganer som skrämde små barn i tunnelbanan och under matcherna skanderade om motståndarlagsspelares död, borde utplånas från jordens yta, då tog det hus i helsike igen. Och under en match rullades en jättebanderoll ut där det stod att det var jag som borde utplånas från den ytan.

Annars då? Jag fortsätter en stund till med mina torsdagskrönikor, jag menar kåserier.

Då och då sätter jag entusiastiskt i gång med ett nytt större projekt. Ett tag var jag säker på att jag skulle skriva en hel bok om min farmor som var en av de kämpande rösträttskvinnorna. Hennes brev ligger i travar hemma hos mig. Fast jag har nog som vanligt tappat sugen lite. Jag har lagt döljande filter över brevhögarna och det var länge sen jag lyfte på någon av dem.

Men något mer med en smula substans ska jag väl kunna prestera ändå innan jag omsider sätter punkt för min för mig och för hoppningsvis även för andra, underhållande gärning.

Jag skulle förstås kunna prata hur länge som helst om den och om mig själv, men nu får det räcka.

Än en gång tusen tack till er alla och lika många tack till Jolo! Det är så tråkigt att jag aldrig fick möta honom.